

พัฒนาฐานข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธ ในเมืองหลัก 15 จังหวัดของประเทศไทย

Development of 15 Thailand Main-Provinces Database for Smart Buddhist Tourism

¹พระมหาทวี ละลง, ²วิไลพร อุ่นเจ้าบ้าน และ ³คชาภรณ์ วรวงศ์พิสิฐกุล

¹Phramaha Tawee Lalong, ²Wilaiphon Aunchaoban and ³Kachaporn Worawongpisitkul

¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ²นักวิจัยอิสระ, ³สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

¹Mahachulalongkornrajavidyalaya University, ²Researcher, ³National Office of Buddhism

Email: ¹tawee.lal@mcu.ac.th, ²Wilaiphon.aun2@gmail.com, ³jim192501@hotmail.com

Received September 21, 2022; Revised October 27, 2022; Accepted November 12, 2022

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสำรวจ รวบรวมข้อมูล และพัฒนาสารสนเทศข้อมูลวัดท่องเที่ยวและสถานปฏิบัติธรรมในเมืองหลัก 15 จังหวัด 2) เพื่อออกแบบเส้นทางวัดท่องเที่ยวและสถานปฏิบัติธรรมในเมืองหลัก 15 จังหวัด 3) เพื่อสร้างฐานข้อมูลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ เจ้าอาวาส/ผู้ดูแลสถานที่ นักท่องเที่ยว/ผู้ปฏิบัติธรรม 90 คน ตัวแทนหน่วยงานรัฐและเอกชน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ชุดปฏิบัติการแบบสังเกต ข้อมูลจากเอกสารนำมาวิเคราะห์เนื้อหา ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ สนทนากลุ่ม และการสังเกต นำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา สรุปผลการวิจัยตามหลักอุปนัย

ผลการวิจัย พบว่า 1. วัดท่องเที่ยวและสถานปฏิบัติธรรมทั้ง 30 แห่ง มีข้อมูลสารสนเทศครบทั้ง 9 คือ 1) ทำเลที่ตั้งที่เหมาะสม 2) สามารถค้นหาเส้นทางผ่าน Google Maps 3) มีประวัติศาสตร์ที่เก่าแก่และมีคุณค่า 4) มีสิ่งที่น่าสนใจ เช่น โบสถ์ วิหาร ที่มีสถาปัตยกรรมหรือศิลปกรรมที่สวยงาม 5) เป็นศูนย์กลางสำคัญในการประกอบกิจกรรม 6) นักท่องเที่ยวได้รับคุณค่าทางด้านพระพุทธศาสนา 7) มีสิ่งอำนวยความสะดวกและสาธารณูปโภคพื้นฐาน 8) มีสถานที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ ในเส้นทางเดียวกันและใกล้เคียง และ 9) การคมนาคมสะดวก 2. วัดท่องเที่ยวและสถานปฏิบัติธรรมทั้ง 30 แห่ง แบ่งได้ 4 สาย ตามลักษณะเด่นที่คล้ายคลึงกัน 1) สายเกจิอาจารย์/รูปเคารพและวัตถุมงคล 2) สายสถาปัตยกรรมและจิตรกรรม 3) สายประเพณีวัฒนธรรม และอนุรักษ์ธรรมชาติ 4) สายสถานปฏิบัติธรรม 3. ฐานข้อมูลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธประกอบด้วยสิ่งที่น่าสนใจคือ 1) สายเกจิอาจารย์/รูปเคารพ

และวัดมณฑล 2) สายสถาปัตยกรรม และจิตรกรรม 3) สายประเพณีวัฒนธรรม และ 4) สายสถานปฏิบัติธรรม

คำสำคัญ: การท่องเที่ยววิถีพุทธ; ฐานข้อมูลการท่องเที่ยว; พุทธนวัตกรรม; สถานปฏิบัติธรรม; ฐานข้อมูลวัดท่องเที่ยว

Abstract

This article aimed to: 1. survey, collect data, and develop information on tourist temples and Vipassana Meditation Centers in 15 Thailand Main-Provinces; 2. design/Indicate routes for tourists and Vipassana Meditation Centers in 15 Thailand Main-Provinces; and 3. create a database for promoting Buddhist tourism in 15 Thailand Main-Provinces. It was a qualitative research project. The key informants were the 90 representatives from the abbot/site administrator, and tourists/meditators, and the 5 representatives from the government and private sector. The tools used were: 1. an in-depth interview form; 2. an action series form; and 3. an observational form. Data from the documents were used for content analysis. Data from interviews, group discussions, and observations were used for descriptive analysis. Summary of research results based on inductive principles.

The results showed that: 1. The 30 tourist temples and Vipassana Meditation Centers had information on all nine of them: 1) The temples had suitable locations; 2) It can find directions through Google Maps; 3) There is an ancient and valuable history; 4) There are attractions, such as a Vihara and an Uposatha with architecture or beautiful arts; 5) The temples are important centers for activities; 6) Tourists are valued in Buddhism; 7) there are basic facilities and utilities; 8) there are other attractions on the same or similar routes; and 9) there is convenient transportation for easy access to tourist attractions. 2. The 30 tourist temples and meditation practice temples, which can be divided into 4 routes according to their similar characteristics: 1) Senior monks' portraits, sacred objects, and auspicious objects; 2) architecture and painting; 3) Cultural traditions and nature conservation 4) Meditation Practice Site and 3. The database for promoting Buddhist tourism consists of interesting things: 1) Master monks/idols and sacred objects; 2) architecture and painting; 3) cultural traditions; and 4) Dhamma practice.

Keywords: Buddhist Tourism; Tourism Database; Buddhist Innovation; Vipassana Meditation Centers; Buddhist Tourism Database

บทนำ

อุตสาหกรรมท่องเที่ยว (Tourism Industry) มีความสำคัญต่อธุรกิจหลายประเภททั้งธุรกิจที่เกี่ยวข้องโดยตรงและธุรกิจที่เกี่ยวข้องทางอ้อม หรือธุรกิจสนับสนุนต่างๆ ช่วยให้เกิดงานอาชีพอีกหลายแขนง เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจ เป็นแหล่งที่มาและก่อให้เกิดรายได้ในรูปเงินตราต่างประเทศ ดังที่แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566–2570) จะให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงและความเสี่ยงทุกรูปแบบ และพร้อมที่จะเติบโตอย่างยั่งยืน ประกอบกับการสร้างความเข้มแข็งจากภายในมุ่งส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีความทันสมัยผ่านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมยกระดับบุคลากรและผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้มีคุณภาพเข้าใจและสามารถปรับตัวให้เข้ากับบริบทของการท่องเที่ยววิถีใหม่ (New Normal) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฟื้นตัวจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ตลอดจนการให้ความสำคัญกับการบูรณาการร่วมกันของคนทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งในภาครัฐภาคเอกชนภาคท้องถิ่นและภาคประชาชนโดยที่คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ และเขตพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นกลไกในการขับเคลื่อนและพัฒนาการท่องเที่ยวของไทยเพื่อให้สามารถใช้เป็นกรอบดำเนินการในการพัฒนาการท่องเที่ยวสู่วิสัยทัศน์และเป้าหมายได้อย่างแท้จริง (Ministry of Tourism & Sports, 2022)

การแพร่ระบาดของ COVID-19 ทำให้รัฐบาลในหลายประเทศทั่วโลกออกมาตรการล็อกดาวน์ (Lockdown) เพื่อควบคุมการเดินทางระหว่างประเทศ การล็อกดาวน์เหมือนการดับเครื่องยนต์ทางเศรษฐกิจ ทำให้เครื่องยนต์เกือบทุกธุรกิจดับหรือสะดุดหยุดลง การบริโภคการจับจ่ายใช้สอยสะดุดหยุดลง ผลกระทบเศรษฐกิจของธุรกิจบริการด้านการท่องเที่ยวได้รับผลกระทบมากกว่าธุรกิจอื่นๆ ภาคการท่องเที่ยวไทยได้รับผลกระทบรุนแรงยืดเยื้อจากโควิด 19 มีนักท่องเที่ยวต่างชาติไม่ถึง 5 แสนคน จากเกือบ 40 ล้านคน ในปี 2562 การระบาดของโควิดจะไม่เพียงส่งผลกระทบระยะสั้น แต่จะเปลี่ยนพฤติกรรมนักท่องเที่ยวทั่วโลก นักท่องเที่ยวต่างประเทศที่เคยเข้ามาเที่ยวในไทยก็หายไป ส่งผลกระทบต่อการทำงานของแหล่งรายได้ของร้านอาหาร ของฝาก สถานที่ให้บริการท่องเที่ยว และการเดินทาง (Chinsiraprapha, 2021)

ประเทศไทยได้เปรียบด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Resources) ซึ่งมีมากเป็นอันดับ 3 ของภูมิภาคเอเชีย มีทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพทรงคุณค่า เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ มีแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธศาสนา ความโดดเด่นเฉพาะตัวของศิลปวัฒนธรรมไทย ทำให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้รับความสนใจเป็นพิเศษจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวที่มีมูลค่าตลาดค่อนข้างสูง โดยขนาดตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีขนาดใหญ่ที่สุดเมื่อเทียบกับการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นๆ โดยตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของทั้งโลกมีมูลค่ารวมราว 9 แสนล้านเหรียญสหรัฐ และมีอัตราการเติบโตค่อนข้างสูง ทั้งนี้

คาดการณ์ว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะมีอัตราการเติบโตถึง 15% ต่อปีในระยะ 10 ปีข้างหน้า (Ministry of Tourism & Sports, 2016) ดังนั้นหลังการระบาดของ COVID-19 ซึ่งถือว่าการ Set Zero ภาคการท่องเที่ยวไทย การฟื้นตัวในระยะถัดไปจะยั่งยืนและสามารถรองรับความผันผวนได้มากขึ้น โดยเฉพาะการเลือกทางเดินที่จะออกจากวิกฤตครั้งนี้ อนาคตภาคการท่องเที่ยวควรเน้นขยายกลุ่ม/ความถี่ของนักท่องเที่ยวทั้งไทยและต่างชาติในภูมิภาคให้หลากหลายขึ้น เพื่อสร้างรายได้ที่มีเสถียรภาพ และกระจายตัวสมดุลขึ้น (Bank of Thailand, 2021) โดยกำหนดให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือเสริมสร้างและยกระดับท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งจากการกระจายรายได้สู่เมืองหลัก 15 จังหวัด ของประเทศไทย (Matichon Online, 2018) สำหรับเป้าหมายของการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองหลักคือ เพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวเข้าสู่เมืองหลักและท้องถิ่น กระจายโอกาสในเชิงรายได้จากการท่องเที่ยวให้ส่งสู่เศรษฐกิจฐานรากให้ใกล้เคียงหรือสูงกว่าเป้าหมายเดิมของการท่องเที่ยวก่อนการระบาดของโรค COVID-19 ทั้งกระตุ้นให้เกิดการเตรียมความพร้อมและพัฒนาพื้นที่สู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสมดุลในทุกมิติ (Matichon Online, 2018)

ดังนั้น การพัฒนาฐานข้อมูลเพื่อรวบรวมแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด โดยเฉพาะพื้นที่ของวัดและสถานปฏิบัติธรรมในเมืองหลัก 15 จังหวัด ประกอบด้วย ภาคเหนือ 1 จังหวัด ภาคกลาง 1 จังหวัด ภาคใต้ 5 จังหวัด ภาคตะวันออก 3 จังหวัด ภาคตะวันตก 3 จังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2 จังหวัด จำนวน 30 สถานที่ จึงจำเป็นต้องพัฒนาให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน ที่จำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีในการค้นหาข้อมูลเพื่อตัดสินใจเดินทางไปแหล่งท่องเที่ยว ส่งผลให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจำเป็นต้องนำระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้เป็นเครื่องมือให้บริการ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับเมืองหลัก ให้สามารถแข่งขันด้านการท่องเที่ยวกับพื้นที่ท่องเที่ยวอื่น ไม่ว่าจะเป็นจังหวัดท่องเที่ยวหลักและจังหวัดท่องเที่ยวรองอื่นๆ ในตลาดการท่องเที่ยวของประเทศได้ อีกทั้งผลจากการวิจัยนี้จะก่อประโยชน์ในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมสำหรับการพัฒนาและการจัดการพื้นที่ท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก รวมถึงการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศโดยรวมด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสำรวจ รวบรวมข้อมูลวัด และพัฒนาสารสนเทศข้อมูลวัดท่องเที่ยวและสถานปฏิบัติธรรม ในเมืองหลัก 15 จังหวัด
2. เพื่อออกแบบเส้นทางวัดท่องเที่ยวและสถานปฏิบัติธรรมในเมืองหลัก 15 จังหวัด
3. เพื่อสร้างฐานข้อมูลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด

การทบทวนวรรณกรรม

ผลจากการสืบค้นเอกสาร บทความ งานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้ พบว่ามีแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่นำไปเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

1. การท่องเที่ยว ต้องครอบคลุมองค์ประกอบอย่างน้อย 6 ประเภท คือ 1. ผู้มาเยือน (Visitor) 2. แหล่งท่องเที่ยวหรือทรัพยากรการท่องเที่ยว 3. โครงสร้างพื้นฐานและโครงสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการด้านการท่องเที่ยว 4. องค์การภาครัฐ ซึ่งมีนโยบายสนับสนุน และส่งเสริมการท่องเที่ยว 5. องค์การภาคเอกชน ที่ดำเนินธุรกิจหลากหลาย เพื่อให้บริการและความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว 6. ประชาชนในท้องถิ่น หรือ ในแหล่งท่องเที่ยวซึ่งเป็นเจ้าของทรัพยากรการท่องเที่ยวหรือมีส่วนได้ส่วนเสียในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ภายใต้กิจกรรมที่มีเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องอยู่ 3 ประการ คือ 1. ต้องมีการเดินทาง 2. ต้องมีสถานที่ปลายทางที่ประสงค์จะไปเยี่ยมเยือน 3. ต้องมีจุดหมายของการเดินทาง องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวมี 5 องค์ประกอบ (5A) คือ 1) สิ่งที่น่าสนใจ (attraction) 2) การเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว (accessibility) 3) การบริการที่พัก (accommodation) 4) กิจกรรมการท่องเที่ยว (activities) 5) สิ่งอำนวยความสะดวก (destination amenities) (Poommanee, 2013; Pike, 2008; Sukhothai Thammathirat Open University, 2005) ผลจากการสืบค้นสามารถนำมากำหนดกรอบแนวคิดสำหรับสำรวจ รวบรวมข้อมูลวัด และพัฒนาสารสนเทศข้อมูลวัดท่องเที่ยวและสถานปฏิบัติธรรม

2. การท่องเที่ยวเชิงศาสนา เป็นการเดินทางไปท่องเที่ยวยังศาสนสถาน เพื่อเยี่ยมชมหรือบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นมัสการศาสนสถานและพระสงฆ์ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ทำบุญ ทำทาน และการสาธารณกุศลต่าง ๆ รวมถึงการเดินทางเพื่อการบำบัดจิตใจโดยการฝึกปฏิบัติตนตามแนวทางพระพุทธศาสนา (Damnoen, 2021) ได้แก่ การนั่งสมาธิ และการทำวิปัสสนากรรมฐานเพื่อผ่อนคลายและลดความตึงเครียดในชีวิตประจำวัน รวมถึงเพื่อชมความงาม ศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมของศาสนสถาน (Tan & Damnoen, 2020) ตลอดจนเพื่อการบำเพ็ญบุญกุญจริยาวัตร 10 ประการ เป็นต้น กล่าวคือ 1) การเดินทางท่องเที่ยวเชิงศาสนาเพื่อความสบายใจ บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นมัสการศาสนสถานและพระสงฆ์ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ 2) การเดินทางท่องเที่ยวเชิงศาสนาเพื่อยกระดับจิตใจ การนั่งสมาธิ และการทำวิปัสสนากรรมฐาน สรุปได้ 2 ประการ คือ 1) การเดินทางท่องเที่ยวเชิงศาสนาเพื่อความสบายใจ บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นมัสการศาสนสถานและพระสงฆ์ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ 2) การเดินทางท่องเที่ยวเชิงศาสนาเพื่อยกระดับจิตใจ การนั่งสมาธิและการทำวิปัสสนากรรมฐาน (Akrangkun, 2008; Apakaro, 2012; Lalong, 2021 Chaitavorn et al., 2022) ผลจากการสืบค้นสามารถนำไปออกแบบเส้นทางการท่องเที่ยว (Route Grouping) ตามลักษณะเด่นที่คล้ายคลึงกัน 4 เส้นทาง

3. รูปแบบการท่องเที่ยว มีหลากหลายประเภทเนื่องด้วยทรัพยากรทางการท่องเที่ยว เช่น รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม รูปแบบการท่องเที่ยว

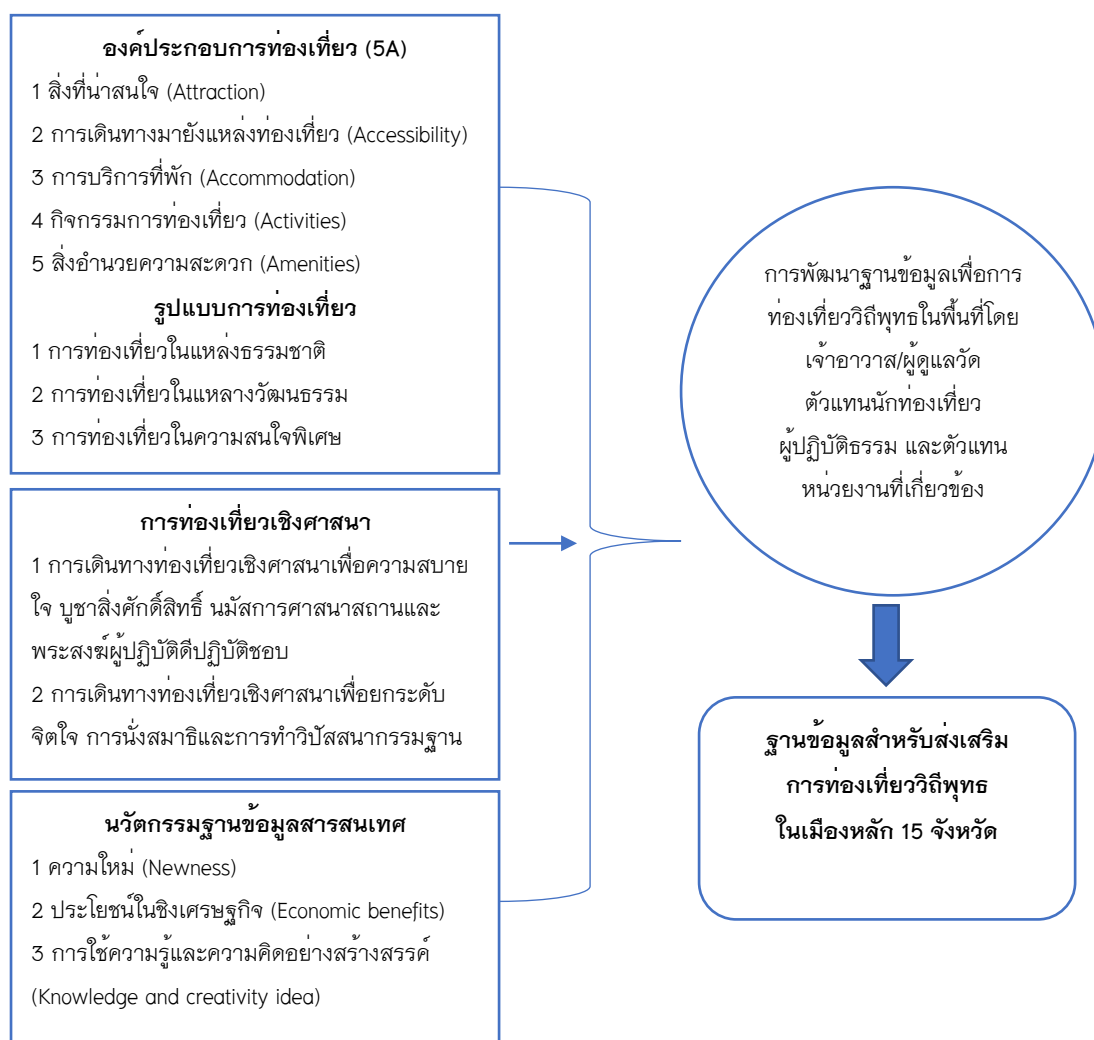
ในความสนใจพิเศษ ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษาและศาสนา การท่องเที่ยวเพื่อศึกษากลุ่มชาติพันธุ์หรือวัฒนธรรมกลุ่มน้อย การท่องเที่ยวเชิงกีฬา การท่องเที่ยวแบบประชุม การท่องเที่ยวแบบผสมผสาน เป็นต้น ผลการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีดังกล่าวทำให้คณะผู้วิจัยพบรูปแบบการท่องเที่ยว (Warakulwit, 2008; Pharasakul, 2012; World Tourism Organization, 2011) ผลจากการสืบค้นสามารถนำไปออกแบบเส้นทางการท่องเที่ยว (Route Grouping) ตามลักษณะเด่นที่คล้ายคลึงกัน 4 เส้นทาง

4.นวัตกรรมฐานข้อมูลสารสนเทศ เป็นสิ่งเกี่ยวข้องกับกระบวนการคิดค้นการปรับปรุง ตลอดจนการพัฒนากระบวนการต่าง ๆ ขึ้นมาใหม่ การพัฒนาระบบข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาอุทยานการท่องเที่ยว จัดทำฐานข้อมูล จัดทำแผนที่ จัดรูปแบบ และวิเคราะห์เส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนด้วยระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ ที่สามารถใช้เป็นฐานข้อมูลในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ และสามารถเสนอเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางเลือกสำหรับนักท่องเที่ยวทั่วไปที่สนใจได้ นวัตกรรมเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการสร้างขีดความสามารถทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยววิถีพุทธ ดังนั้นนวัตกรรมฐานข้อมูลสารสนเทศ จึงมีองค์ประกอบสำคัญคือ 1. ความใหม่ (Newness) 2. ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ (Economic benefits) 3. การใช้ความรู้และความคิดอย่างสร้างสรรค์ (Knowledge and creativity idea) (Chairat, 2004; Chanchai, 2010; National Innovation Agency, 2006) ผลจากการสืบค้นสามารถนำไปสร้างฐานข้อมูลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ

ผลจากการสืบค้นเอกสาร บทความ งานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง คณะผู้วิจัยได้นำมาพัฒนาระบบฐานข้อมูลด้านการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพได้มาตรฐานในระดับสากล อันเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในรูปแบบของการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัดตามวัตถุประสงค์

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ มีกรอบแนวคิดที่สำคัญในลักษณะของกระบวนการและวิธีการศึกษาวิจัย รวมทั้งผลลัพธ์จากการศึกษา ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยคณะผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การวิจัยภาคสนาม (Field Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) มีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1.1 การวิจัยเชิงเอกสาร ศึกษาเอกสาร ตำรา บทความวิชาการ งานวิจัย เฟซบุ๊ก เว็บไซต์ ที่เกี่ยวข้องกับสารสนเทศทั้ง 9 ของวัดท่องเที่ยวและสถานปฏิบัติธรรมทั้ง 30 แห่งใน 15 จังหวัด คือ ทำเลที่ตั้ง การติดต่อ ประวัติความเป็นมา สถานที่ท่องเที่ยวภายในวัด กิจกรรม และคุณค่าทางด้าน พระพุทธศาสนา สิ่งอำนวยความสะดวก สถานที่น่าสนใจอื่น ๆ และการเดินทาง

1.2 การวิจัยภาคสนาม

1) การสัมภาษณ์ ทำการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ประกอบด้วยเจ้าอาวาส/ผู้ดูแลสถานที่ และนักท่องเที่ยว/ผู้ปฏิบัติธรรม มีจำนวน 90 รูป/ คน จากเมืองหลัก 15 จังหวัด

2) การสนทนากลุ่ม ทำการสนทนากลุ่มตัวแทนจากทั้งหน่วยงานรัฐและภาคเอกชน เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ททท. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สมาคมมัคคุเทศก์แห่งประเทศไทย รวมจำนวน 5 คน

3) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม คณะผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูลที่สอดคล้องกับเรื่องที่ศึกษา โดยการสังเกตแหล่งท่องเที่ยวและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่จะทำควบคู่กับการสัมภาษณ์เจ้าอาวาส/ผู้ดูแลสถานที่ นักท่องเที่ยว

1.3. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

การสร้างความร่วมมือกับตัวแทนกลุ่มบุคคล ประกอบด้วย ตัวแทนเจ้าอาวาส/ผู้ดูแลสถานที่ นักท่องเที่ยว ผู้ปฏิบัติธรรม ทั้ง 30 แห่ง ใน 15 จังหวัดเมืองหลัก แล้ววิเคราะห์จัดทำฐานข้อมูลวัดท่องเที่ยว 15 แห่ง และสถานปฏิบัติธรรม 15 แห่ง รวมเป็น 30 แห่ง

2 พื้นที่ในการศึกษาวิจัย

คณะผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่การศึกษาในจังหวัดที่มีลำดับจากสัดส่วนรายได้สูงจากรายได้จากการท่องเที่ยวทั้งหมดซึ่งจัดลำดับโดยกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา จำนวน 15 จังหวัด แยกเป็นรายภาค ดังนี้ 1) ภาคเหนือ จำนวน 1 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ 2) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 2 จังหวัด ประกอบด้วย 1. นครราชสีมา และ 2. ขอนแก่น 3) ภาคกลาง จำนวน 1 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดสระบุรี 4) ภาคตะวันออก จำนวน 3 จังหวัด ประกอบด้วย 1. ฉะเชิงเทรา 2. ชลบุรี และ 3. ระยอง 5) ภาคตะวันตก จำนวน 3 จังหวัด ประกอบด้วย 1. กาญจนบุรี 2. ประจวบคีรีขันธ์ และ 3. เพชรบุรี 6) ภาคใต้ จำนวน 5 จังหวัด ประกอบด้วย 1. สุราษฎร์ธานี 2. สงขลา 3. พังงา 4. กระบี่ และ 5. ภูเก็ต

3. ประชากร/ผู้ให้ข้อมูลหลัก

การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ประชากรที่ใช้อ้างอิงผลการวิจัยครั้งนี้เป็นเอกสาร ตำรา บทความวิชาการ เฟซบุ๊ก เว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับสารสนเทศทั้ง 9 ของวัดท่องเที่ยวและสถานปฏิบัติธรรมทั้ง 30 แห่งใน 15 จังหวัด ประกอบด้วย หนังสือ = 13 เล่ม, วิทยานิพนธ์ = 9 เล่ม, รายงานวิจัย = 2 เล่ม, วารสาร = 3 เล่ม, เว็บไซต์ออนไลน์ = 31 เว็บไซต์ การคัดเลือกเอกสาร คณะผู้วิจัยพิจารณาจากเกณฑ์ ดังนี้ 1. เป็นเอกสารที่มีขอบเขตเนื้อหา สารบัญ ปีที่พิมพ์ และความสมบูรณ์ของเนื้อหา 2. เป็นเอกสารที่มาจากแหล่งเชื่อถือได้ มีความต้องถูกต้องสมบูรณ์ 3. เป็นเอกสารที่ปราศจากข้อผิดพลาดและการบิดเบือนข้อมูล 4. เป็นเอกสารที่สามารถแสดงรายละเอียดแทนเอกสาร

ประเภทเดียวกัน สามารถเป็นตัวแทนกลุ่มประชากรตัวอย่างได้ และ 5. เป็นเอกสารที่สามารถเข้าใจได้ง่ายชัดเจน สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และนัยสำคัญของการวิจัย

การวิจัยภาคสนาม ผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วยเจ้าอาวาส/ผู้ดูแลสถานที่ และนักท่องเที่ยว ผู้ปฏิบัติธรรม มีจำนวน 90 รูป/คน จากเมืองหลัก 15 จังหวัด ประกอบด้วย วัดท่องเที่ยว 15 แห่ง และสถานปฏิบัติธรรม 15 แห่ง และตัวแทนจากหน่วยงานรัฐและเอกชน เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จำนวน 5 คน การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก คณะผู้วิจัยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้ 1. เป็นเจ้าอาวาส/ผู้ดูแลสถานที่ นักท่องเที่ยว/ผู้ปฏิบัติธรรมของวัดที่เหมาะสมและมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธ 2. ให้ความร่วมมือในให้ข้อมูลวัดสำหรับการพัฒนาฐานข้อมูลการท่องเที่ยว 3. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และแรงจูงใจในกระบวนการส่งเสริมการท่องเที่ยวและการปฏิบัติธรรมเพื่อการพัฒนาจิตใจในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้การส่งเสริมการเรียนรู้บุคคลและสังคมโดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวทางศาสนาเป็นพื้นฐาน

4. เครื่องมือ

4.1 เครื่องมือในการวิจัย ประกอบด้วย

การวิจัยเชิงเอกสาร เครื่องมือที่เป็นการอ่านและการสังเกต ดังนั้นจึงมีเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบบันทึกสาระสำคัญของสารสนเทศทั้ง 9 ของวัดท่องเที่ยวและสถานปฏิบัติธรรม ซึ่งเป็นเครื่องมือที่สร้างขึ้นเพื่อใช้ในการสำรวจโดยการจดบันทึกรายละเอียดต่างๆที่เกี่ยวกับซึ่งจำเป็นต่อการสังเคราะห์

การวิจัยภาคสนาม

1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) มีเนื้อหาสำคัญใน 3 ประเด็น คือ 1) ข้อมูลเกี่ยวกับที่ตั้ง การติดต่อ ประวัติความเป็นมา 2) ข้อมูลเกี่ยวกับการแบ่งประเภทเส้นทางและสถานที่ในแต่ละเส้นทาง สถานที่ภายในวัด กิจกรรม และคุณค่าที่ได้รับรูปธรรม นามธรรม 3) ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่น่าสนใจอื่น ๆ สิ่งอำนวยความสะดวกโดยรอบ และการเดินทาง

2) แบบสังเกต (observation form) เป็นชุดของพฤติกรรมที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาเพื่อประกอบการสังเกตแหล่งท่องเที่ยวและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่จะทำควบคู่กับการสัมภาษณ์เจ้าอาวาส/ผู้ดูแลสถานที่ และนักท่องเที่ยว/ผู้ปฏิบัติธรรม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)

เครื่องมือที่มุ่งเน้นการออกแบบเส้นทางและการสร้างฐานข้อมูลการท่องเที่ยววิถีพุทธ ประกอบด้วย 9 สารสนเทศ จำนวน 1 ชุด โดยแบ่งสถานที่ท่องเที่ยววิถีพุทธทั้ง 30 แห่ง เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มวัดท่องเที่ยว 15 แห่ง และกลุ่มสถานปฏิบัติธรรม 15 แห่ง

4.2 การสร้างเครื่องมือการวิจัย มีลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือที่เกี่ยวข้องทั้งแบบ ชุดปฏิบัติการ/ชุดกิจกรรม และการสนทนากลุ่ม
2. ร่างเครื่องมือทุกฉบับ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ ชุดปฏิบัติการ/ชุดกิจกรรม เพื่อให้เป็นต้นแบบการรวบรวมข้อมูลในพื้นที่
3. นำเสนอผู้เชี่ยวชาญ 3 คน โดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการวิจัย
4. นำผลการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญเพื่อจัดทำแบบสัมภาษณ์ ชุดปฏิบัติการวิจัย/ชุดกิจกรรมฉบับสมบูรณ์
5. จัดทำเครื่องมือการวิจัยฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้ในการวิจัย

5 การเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ออกเป็นระยะ คือ

ระยะที่ 1 การจัดประชุมทีมวิจัย เพื่อชี้แจงความรู้ความเข้าใจและจัดสร้างเครื่องมือประกอบการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม เครื่องมืออุปกรณ์ประกอบการวิจัย ได้แก่ เครื่องบันทึกภาพและเสียง

ระยะที่ 2 การลงสำรวจและรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Study) โดยการสำรวจคัดเลือกวัดท่องเที่ยวและสถานปฏิบัติธรรมในเมืองหลัก 15 จังหวัด

ระยะที่ 3 การสรุปองค์ความรู้ แล้วนำไปสู่การปฏิบัติการออกแบบและพัฒนาสารสนเทศเพื่อสร้างฐานข้อมูลวัดท่องเที่ยว 15 แห่ง และสถานปฏิบัติธรรม 15 แห่ง รวมเป็น 30 แห่งที่กำหนดไว้ในพื้นที่การศึกษาวิจัย

ระยะที่ 4 การจัดกิจกรรมการสนทนากลุ่ม/การปฏิบัติการกับตัวแทนบุคคล 6 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) เจ้าอาวาส/ ตัวแทนผู้ดูแลสถานที่ นักท่องเที่ยว ผู้ปฏิบัติธรรม ทั้ง 30 แห่ง ใน 15 จังหวัดเมืองหลัก และตัวแทนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ททท. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และภาคเอกชน

ระยะที่ 5 สร้างฐานข้อมูลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด

ระยะที่ 6 การสรุปองค์ความรู้และลงพื้นที่การวิจัยเพื่อการถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชนและสังคม

ระยะที่ 7 นำเสนอผลการวิจัย

6 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการวิเคราะห์ทั้งในเชิงเอกสาร และข้อมูลเชิงประจักษ์จากการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1) ข้อมูลที่ได้จากเอกสารนำมาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาจากเนื้อหาที่ปรากฏในเอกสาร จัดแยกประเด็นและจัดหมวดหมู่ตามความมุ่งหมายในการวิจัย

2) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ สันทนา กลุ่ม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม นำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา โดยการนำข้อมูลเบื้องต้นมาวิเคราะห์แยกประเภทหาข้อสรุป แล้วเก็บข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อนำมาวิเคราะห์ขั้นสุดท้าย สำหรับการสร้างข้อสรุปต่อไป

3) สรุปผลการวิจัยตามหลักอุปนัยวิธี คณะผู้วิจัยใช้แนวคิดทฤษฎีและกรอบวิจัยที่เสนอไว้ข้างต้น มาวิเคราะห์ตามหลักการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย

จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ในเชิงบูรณาการเพื่อนำเสนอในเชิงการนำไปใช้ประโยชน์และการสร้างสรรค์

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1) การสำรวจ รวบรวมข้อมูลวัด และพัฒนาสารสนเทศ ข้อมูลวัดท่องเที่ยวและสถานปฏิบัติธรรม ในเมืองหลัก 15 จังหวัด

ผลการศึกษาพบว่า จากการสำรวจและรวบรวมข้อมูลวัดท่องเที่ยวและสถานปฏิบัติธรรม ในเมืองหลัก 15 จังหวัด วัดท่องเที่ยว 15 แห่ง และสถานปฏิบัติธรรม 15 แห่งในเมืองหลัก 15 จังหวัด รวมทั้งสิ้น 30 แห่ง ได้แก่

1) ภาคกลาง 1 จังหวัด จำนวน 2 วัด ได้แก่ 1.1) วัดพระพุทธรูปมหาวิหาร อำเภอพระพุทธรูป จังหวัดสระบุรี 1.2) วัดพระพุทธรูปแสงธรรม อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี

2.) ภาคเหนือ 1 จังหวัด จำนวน 2 วัด ได้แก่ 2.1) วัดพระสิงห์วรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 2.2) วัดอรุณญวิเวก อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

3).ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2 จังหวัด จำนวน 4 วัด ได้แก่ 3.1) วัดหนองแวง (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 3.2). ศูนย์ปฏิบัติธรรมสวนเวฬุวัน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 3.3). วัดเทพพิทักษ์ปุณณาราม อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา 3.4). วัดป่าสาละวัน อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

4) ภาคใต้ 5 จังหวัด จำนวน 10 วัด ได้แก่ 4.1) วัดถ้ำเสือ อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ 4.2) สถานปฏิบัติธรรมสำนักสงฆ์ถ้ำเขาพระ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ 4.3) วัดฉลอง (วัดไชยธาราราม) อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต 4.4) ศูนย์ปฏิบัติธรรมปฏิณิสสัคโค (หลวงพ่อบุระจาก) อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต 4.5) วัดสุวรรณคูหา อำเภอตะกั่วทุ่ง จังหวัดพังงา 4.6) วัดนิโรธรังสี อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา 4.7.) วัดมณีนิมิตวาฬาราม อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 4.8) วัดป่ากัณตพงษ์ อำเภอดงเย็น จังหวัดสงขลา 4.9) วัดพระบรมธาตุไชยา อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี 4.10) วัดธารน้ำไหล อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

5) ภาคตะวันออก 3 จังหวัด จำนวน 6 วัด ได้แก่ 5.1) วัดโสธรวรารามวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา 5.2) วัดผาณิตาราม อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา 5.3) วัดละหารไร่ อำเภอ บ้านค่าย จังหวัดระยอง 5.4) วัดมาบจันทร์ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง 5.5) วัดญาณสังวราราม วรมหาวิหาร อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี 5.6) วัดภักทันทะอาสาฬหาราม อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี

6) ภาคตะวันตก 3 จังหวัด จำนวน 6 วัด ได้แก่ 6.1) วัดวังแก้วเวการาม (วัดไถ่น้ำ) อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี 6.2) วัดท่าเสด็จ อำเภอมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี 6.3) วัดห้วยมงคล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 6.4) วัดป่าสุภณูตา อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 6.5) วัดใหญ่สุวรรณารามวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี 6.6) วัดเขาพระ อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี

จากการพัฒนาสารสนเทศข้อมูลวัดท่องเที่ยวและสถานปฏิบัติธรรม ในเมืองหลัก 15 จังหวัด ประกอบด้วยข้อมูล 3 ตอน รวม 9 สารสนเทศ สรุปได้ ดังนี้

1. สารสนเทศข้อมูลวัดท่องเที่ยวและสถานปฏิบัติธรรมทั้ง 30 แห่ง ตอนที่ 1 ประกอบด้วย 3 สารสนเทศ คือ ทำเลที่ตั้ง การติดต่อ ประวัติความเป็นมา สรุปได้ ดังนี้

1) มีทำเลที่ตั้งของวัดที่นักท่องเที่ยวสามารถที่จะค้นหาเส้นทางในการเดินทางไปยังสถานที่ดังกล่าวได้ ไม่ว่าจะเป็นระยะทางและระยะเวลาในการเดินทางผ่านช่องทาง Google Maps ดังนั้นวัดส่วนใหญ่จึงมีทำเลที่ตั้งอยู่ใจกลางเมือง หรือใกล้ชุมชน ซึ่งเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั่วไป

2) วัดส่วนใหญ่ยังขาดข้อมูลการติดต่อ หรือรายละเอียดที่เป็นฐานข้อมูลของวัดในรูปแบบของเว็บไซต์ หรือรูปแบบของข้อมูลวัดที่เชื่อมโยงกับเทคโนโลยีอื่น ๆ แต่การติดต่อของนักท่องเที่ยวที่ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมสามารถเพิ่มช่องทางที่สามารถติดต่อวัดได้โดยตรง ไม่ว่าจะเป็นช่องทางโทรศัพท์ Line Facebook Website ช่องทางการติดต่อเหล่านั้นเป็นช่องทางอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวให้เข้าถึงวัดได้

3) วัดส่วนใหญ่มีประวัติศาสตร์ที่เก่าแก่และมีคุณค่า มีสิ่งที่น่าสนใจภายในวัด เช่น โบสถ์ วิหาร เจดีย์ พระพุทธรูป เป็นต้น มีธรรมชาติแวดล้อมที่สวยงาม วัดหลายแห่งมีความเหมาะสมด้านสภาพแวดล้อม นอกจากนั้นวัดส่วนใหญ่ยังมีประวัติศาสตร์ที่สามารถอธิบายเชื่อมโยงกับชุมชนโดยรอบได้ ซึ่งชุมชนอาจจะมีภาพเก่าประวัติศาสตร์หรือวัตถุสิ่งของที่ไม่เคยปรากฏในพื้นที่อื่น ๆ มาก่อน นำมาบูรณาการกับวัด เป็นประวัติศาสตร์ละแวกวัดที่เข้มแข็ง ประวัติความเป็นมาจึงช่วยให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจได้โดยง่ายและน่าจะดึงดูดกลุ่มนักท่องเที่ยวได้

2. สารสนเทศข้อมูลวัดท่องเที่ยวและสถานปฏิบัติธรรมทั้ง 30 แห่ง ตอนที่ 2 ประกอบด้วย 3 สารสนเทศ คือ สถานที่ท่องเที่ยวภายในวัด กิจกรรม และคุณค่าทางด้านพระพุทธศาสนา สรุปได้ ดังนี้

1) วัดเป็นศูนย์กลางที่สำคัญในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน ภายในวัดจะประกอบด้วยโบราณสถานหลายอย่าง เช่น เจดีย์ (หรือพระธาตุ) โบสถ์วิหาร/ ปราสาทขอม /เทวาลัย/ พระปรางค์ /พระพุทธรูป/ หอไตรโบราณ เป็นต้น ศาสนสถานภายในวัดสะท้อนให้เห็นถึงอารยธรรม ภูมิ

ปัญญา วิถีชีวิตของผู้คนในสังคม เป็นแหล่งรวมศิลปวิทยาการในสาขาต่าง ๆ ทั้งด้านโบราณคดี ศาสนสถาน วัฒนธรรมจารีต ประเพณี สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม สุนทรียศาสตร์ วัดจึงเป็นแหล่งที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีคุณค่าและสำคัญยิ่ง ดังนั้นจุดเด่นภายในวัดจึงเป็นแรงดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้

2) กิจกรรมต่าง ๆ ภายในวัด การท่องเที่ยววิถีพุทธนอกจากจะมีเป้าหมายเพื่อเที่ยวชมโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศาสนสถาน ศาสนธรรม เป็นต้นแล้ว ยังมีเป้าหมายอีกอย่างหนึ่ง คือ การได้เที่ยวชมศาสนพิธี หรือพิธีกรรมทางศาสนา หรือวัฒนธรรมประเพณีของแต่ละท้องถิ่น นอกจากนั้น ประเพณีโบราณที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา หรือกิจกรรมประจำปี หรือกิจกรรมพิเศษที่วัดได้จัดในโอกาสพิเศษต่าง ๆ ที่มีขึ้นประจำปี จะเป็นข้อมูลเพื่อช่วยให้นักท่องเที่ยวได้ตัดสินใจในการท่องเที่ยวและสามารถร่วมพิธีหรือกิจกรรมดังกล่าวได้

3) คุณค่าทางด้านพระพุทธศาสนา การท่องเที่ยววัดเหล่านั้นจะให้นักท่องเที่ยวได้รับคุณค่าทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม คือ คุณค่าที่เป็นรูปธรรม (มิติเชิงสันตนาการ) เช่น ชมหรือสัมผัสสถาปัตยกรรม หรือศิลปกรรมด้านศาสนา วัดวาอาราม ศาสนสถาน ศาสนบุคคล และสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา หรือความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ไหว้พระ ขอพร คุณค่าที่เป็นนามธรรม (มิติเชิงการเรียนรู้และการปฏิบัติธรรม) ได้แก่ การท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการเรียนรู้โดยเกิดการเรียนรู้ การการเรียนรู้ทั้งในด้านประเพณี วัฒนธรรม กิจกรรม ความเชื่อและหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา เพื่อการรู้จักทุกข์และวิธีการดับทุกข์ ตลอดจนการพัฒนาจิตใจให้สูงขึ้น

3. สารสนเทศข้อมูลวัดท่องเที่ยวและสถานปฏิบัติธรรมทั้ง 30 แห่ง ตอนที่ 3 ประกอบด้วย 3 สารสนเทศ คือ สิ่งอำนวยความสะดวกและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่สำคัญประกอบด้วยห้องน้ำ สถานที่จอดรถ ทางเดินเชื่อม ทางลาด บันไดซึ่งมีราวจับมั่นคง ป้ายสัญลักษณ์บอกตำแหน่ง ห้องน้ำ ห้องส้วมคนพิการและผู้สูงอายุ เป็นต้น ซึ่งวัดท่องเที่ยวในเมืองหลักได้ให้ความสำคัญแก่นักท่องเที่ยวที่ได้จัดเตรียมไว้เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวอย่างดี

1) สิ่งอำนวยความสะดวกและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่สำคัญประกอบด้วยห้องน้ำ สถานที่จอดรถ ทางเดินเชื่อม ทางลาด บันไดซึ่งมีราวจับมั่นคง ป้ายสัญลักษณ์บอกตำแหน่ง ห้องน้ำ ห้องส้วมคนพิการและผู้สูงอายุ เป็นต้น ซึ่งวัดท่องเที่ยวในเมืองหลักได้ให้ความสำคัญแก่นักท่องเที่ยวที่ได้จัดเตรียมไว้เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวอย่างดี

2) สถานที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ ซึ่งอยู่ในเส้นทางเดียวกันและใกล้เคียงกัน ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่สิ่งของ กิจกรรม และ/หรือมิติอื่นใดที่สามารถให้คุณค่าเชิงการท่องเที่ยว เช่น ความสวยงามตามธรรมชาติ คุณค่าเชิงประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และการเรียนรู้ประสบการณ์ใหม่สำหรับนักท่องเที่ยว ในลักษณะของรูปธรรมที่สามารถสัมผัสได้ด้วยการจับต้อง เช่น สิ่งก่อสร้าง ถ้ำ น้ำตก และของที่ระลึก เป็นต้น และในลักษณะของนามธรรมที่ไม่สามารถสัมผัสได้ด้วยการจับต้อง แต่สามารถสัมผัสได้ด้วยทางอื่น เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภาษา ความเป็นชนเผ่า และการเล่นการแสดงพื้นบ้าน เป็นต้น ดังนั้น สถานที่ท่องเที่ยวที่ใกล้เคียงวัดจึงสามารถดึงดูดคนที่ไม่ได้สนใจไปไหว้พระเพียงอย่างเดียว อาจจะดึงดูดคนอื่น ๆ ที่แวะไปท่องเที่ยวเพิ่มเติมได้

3) การเดินทาง วัดในเมืองหลัก 15 จังหวัดมีองค์ประกอบพื้นฐานของสถานที่ท่องเที่ยว คือนอกจากองค์ประกอบทั้งความดึงดูดที่มีความสวยงาม มีเอกลักษณ์ของแต่ละสถานที่แล้ว วัดเหล่านั้นยังเข้าถึงได้โดยง่าย สามารถเดินทางได้สะดวกรวดเร็ว ความสามารถในการเข้าถึง การคมนาคมสะดวก ความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรการท่องเที่ยวได้ง่าย

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2) การออกแบบเส้นทางวัดท่องเที่ยวและสถานปฏิบัติธรรมในเมืองหลัก 15 จังหวัด

เส้นทางวัดท่องเที่ยวในเมืองหลัก 30 แห่ง แบ่งเป็น 4 สาย คือ

1. สายเกจิอาจารย์/รูปเคารพและวัตถุมงคล ได้แก่ (1) วัดโสธรวรารามวรวิหาร อ.เมือง จ.ฉะเชิงเทรา (2) วัดละหารไร่ อ.บ้านค่าย จ.ระยอง (3) วัดห้วยมงคล อ.หัวหิน จ.ประจวบคีรีขันธ์ (4) วัดไชยธาราราม (วัดฉลอง) อ.เมือง จ.ภูเก็ต

2. สายสถาปัตยกรรม และจิตรกรรม ได้แก่ (1) วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร อ.เมือง จ.เชียงใหม่ (2) วัดหนองแวง อ.เมือง จ.ขอนแก่น (3) วัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร อ.บางละมุง จ.ชลบุรี (4) วัดใหญ่สุวรรณารามวรวิหาร อ.เมือง จ.เพชรบุรี (5) วัดพระบรมธาตุไชยา อ.ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี (6) วัดมณีมาวาส วรวิหาร อ. เมือง จ.สงขลา

3. สายประเพณีวัฒนธรรม และอนุรักษ์ธรรมชาติ ได้แก่ (1) วัดเทพพิทักษ์ปุณณาราม อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา (2) วัดพระพุทธรูปมหาวิหาร อ.พระพุทธรูป จ.สระบุรี (3) วัดวังแก้วเวการาม อ.สังขละบุรี จ.กาญจนบุรี (4) วัดสุวรรณคูหา อ.ตะกั่วทุ่ง จ.พังงา (5) วัดถ้ำเสือ อ.เมือง จ.กระบี่

4. สายสถานปฏิบัติธรรมในเมืองหลัก 15 แห่ง แบ่งออกเป็นแนวปฏิบัติได้ 3 แนว คือ

1) แนวอานาปานสติ / พุทโธ ได้แก่ (1) วัดอรัญญวิเวก อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่ (2) วัดป่าสาละวัน อ.เมือง จ.นครราชสีมา (3) วัดพระพุทธรูปธรรม อ.หนองแค จ.สระบุรี (4) วัดมาบจันทร์ อ.เมือง จ.ระยอง (5) วัดป่าสุฤตยา อ.ปราณบุรี จ.ประจวบคีรีขันธ์ (6) วัดนิโรธรังสี อ.ท้ายเหมือง จ.พังงา (7) วัดป่ากัณตพงษ์ อ.ควนเมือง จ.สงขลา (8) วัดธารน้ำไหล อ.ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี

2) แนวสติปัฏฐาน 4 (พองยุบ) ได้แก่ (1) ศูนย์ปฏิบัติธรรมสวนเวฬุวัน อ.เมือง จ.ขอนแก่น (2) วัดภักทันตะอาศาราม อ.บ้านบึง จ.ชลบุรี (3) วัดผาณิตาราม อ.บ้านโพธิ์ จ.ฉะเชิงเทรา (4) วัดเขาพระ อ.เขาย้อย จ.เพชรบุรี (5) ศูนย์ปฏิบัติธรรมปฏินิสัคโค อ.เมือง จ.ภูเก็ต

3) แนว รูปนาม/ เคลื่อนไหว (1) วัดท่าเสด็จ อ.มะขามเตี้ย จ.กาญจนบุรี (2) สำนักสงฆ์ถ้ำเขาพระ อ.อ่าวลึก จ.กระบี่

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3) ฐานข้อมูลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด

วัดท่องเที่ยว 15 แห่ง และสถานปฏิบัติธรรม 15 แห่ง รวมทั้งสิ้น 30 แห่งในเมืองหลัก 15 จังหวัด ดังกล่าวส่วนใหญ่มีประวัติศาสตร์ที่เก่าแก่และมีคุณค่า มีสิ่งที่น่าสนใจภายในวัด เช่น โบสถ์ วิหาร เจดีย์ พระพุทธรูป เป็นต้น มีธรรมชาติแวดล้อมที่สวยงาม วัดหลายแห่งมีความเหมาะสมด้านสภาพแวดล้อม เป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทั้งในแง่ของกิจกรรมทางศาสนา เช่น สวดมนต์ ไหว้พระ ทำบุญตักบาตร วันบวชอาจารย์ หรือวันสำคัญทางศาสนา หรือเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวโดยมีจุดเด่นที่สิ่งที่น่าสนใจทั้งภายในวัดเอง หรือชุมชนโดยรอบวัด เช่น วัฒนธรรมหรือประเพณีท้องถิ่น หรือสถาปัตยกรรมโบราณสถานเฉพาะถิ่น แหล่งศักดิ์สิทธิ์ บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น ในขณะที่วัดหลายแห่งมีความเหมาะสมด้านสถานที่ปฏิบัติธรรม ซึ่งเหล่านี้เป็นวัดที่มีศักยภาพด้านการเป็นแหล่งท่องเที่ยว ประกอบกับวัดเหล่านั้นส่วนใหญ่จะมีคุณสมบัติที่เข้ากับองค์ประกอบการท่องเที่ยวทั้ง 5 องค์ประกอบ คือ ความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) สิ่งที่น่าสนใจ (Attraction) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) กิจกรรม (Activities) การบริการที่พัก (Accommodation)

การท่องเที่ยววิถีพุทธ คือ การท่องเที่ยวที่มีเป้าหมายเพื่อสันถนาการควบคู่ไปกับการแสวงหาความรู้ การศึกษาข้อปฏิบัติอันเป็นหลักในการดำรงชีวิตอย่างถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งประกอบด้วย 2 มิติ คือ 1. มิติเชิงสันถนาการ หรือความสนุกสนาน เพลิดเพลิน และ 2. มิติเชิงการเรียนรู้และการปฏิบัติธรรม การท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด เป็นการท่องเที่ยวที่มีเป้าหมายเพื่อสันถนาการควบคู่ไปกับการแสวงหาความรู้ การศึกษาข้อปฏิบัติอันเป็นหลักในการดำรงชีวิตอย่างถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา การท่องเที่ยววิถีพุทธถือเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อการชมหรือสัมผัสสภาพภูมิสถาปัตยกรรม หรือศิลปกรรมด้านศาสนา วัดวาอาราม ศาสนสถาน และสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดสันถนาการควบคู่ไปกับการเรียนรู้

อภิปรายผลการวิจัย

ผลที่ได้จากการวิจัยนี้ ในการอภิปรายผล คณะผู้วิจัยได้นำองค์ความรู้ซึ่งเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการวิจัย “พัฒนาฐานข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด” มาเป็นประเด็นในการอภิปรายผล ดังนี้

1. ฐานข้อมูลสายเกจิอาจารย์/รูปเคารพและวัตถุมงคล จากการศึกษาเส้นทางท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด ผลการศึกษาพบว่า เส้นทางสายเกจิอาจารย์/รูปเคารพและวัตถุมงคลเป็นเส้นทางการศึกษาและชื่นชมบทบาทของพระสงฆ์เพื่อพัฒนาจิตและปัญญา ผลการวิจัยดังกล่าวสามารถอธิบายได้ว่า เป็นเพราะเส้นทางนี้มุ่งเน้นทางการศึกษาและชื่นชมบทบาทของพระสงฆ์ผู้มีบทบาทชี้นำสังคมทางด้านจิตใจ เป็นกิจกรรมที่สำคัญโดยมุ่งเน้นที่การเสริมสร้างการพัฒนาจิตใจ โดย

เริ่มต้นที่ศรัทธาเพื่อพัฒนาตนเองให้เจริญด้วยศีล สมาธิ และปัญญา (ไตรสิกขา) ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาจิตและปัญญา สอดคล้องกับผลการวิจัย (Simphatanawong & Inthongpan, 2022) ที่พบว่านักท่องเที่ยวเดินทางมาวัดป่าอูตมสมพรด้วยรถยนต์และรถทัวร์ นิยมมาวัดในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันละสังขาร ของพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร การชมเครื่องอัฐบริขารในพิพิธภัณฑ์ และการสวดมนต์เป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวมักปฏิบัติ ปัจจัยสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเยี่ยมชมคือ พิพิธภัณฑ์พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร แก่นแห่งพระพุทธศาสนา และการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบของพระสุปฏิปันโนภายในวัด และสอดคล้องกับผลการวิจัย (Sirindhornmethi et al., 2017) ที่พบว่ากระบวนการพัฒนาจิตและปัญญาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธโดยมีพระสงฆ์เป็นแกนนำ เป็นกิจกรรมที่สำคัญจะมุ่งเน้นที่การเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะจากภายในจิตใจเริ่มต้นที่การจัดการท่องเที่ยวสายบุญให้เป็นรูปแบบและการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธ

2. ฐานข้อมูลสายสถาปัตยกรรม และจิตรกรรม จากการศึกษาเส้นทางท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด ผลการศึกษพบว่าเส้นทางสายสถาปัตยกรรม และจิตรกรรม เป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสันตนาการ คือ การชมหรือสัมผัสสถาปัตยกรรม หรือศิลปกรรมด้านศาสนา วัดวาอาราม ศาสนสถาน ก่อให้เกิดคุณค่าทางด้านศาสนา คุณค่าทางด้านสุนทรีย์ หรือความงาม (มิติเชิงสันตนาการ) ผลการวิจัยดังกล่าว สามารถอธิบายได้ว่า เพราะเส้นทางสายศิลปกรรมร่วมสมัย (หรือพุทธศิลป์) ทำให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้สถาปัตยกรรม หรือศิลปกรรมด้านศาสนา ที่สรรค์สร้างโดยศิลปิน สอดคล้องกับผลการวิจัย (Lanwong et al., 2022) ที่พบว่า คุณค่าและอิทธิพลของพุทธศิลป์นั้น คือ พระพุทธรูปส่งผลต่อความเชื่อความเลื่อมใสศรัทธาของคนในชุมชน ยึดถือเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของพื้นที่นั้น ๆ ทำให้เกิดความสันติสุขสงบร่มเย็นเกิดขึ้นในชุมชนและสังคม เกิดความสมัครสมานสามัคคีของคนในชุมชน รายได้จากการท่องเที่ยวทำให้เศรษฐกิจในท้องถิ่นนั้นมีรายได้หมุนเวียน

3. ฐานข้อมูลสายประเพณีวัฒนธรรม และอนุรักษ์ธรรมชาติ จากการศึกษาเส้นทางท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด ผลการศึกษพบว่า เส้นทางสายประเพณีวัฒนธรรมและอนุรักษ์ธรรมชาติ เป็นเส้นทางที่นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้พิธีกรรมในพระพุทธศาสนาในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นหมวดกุศลพิธีหรือพิธีบำเพ็ญกุศล หมวดบุญพิธีหรือพิธีทำบุญ หมวดทานพิธีหรือพิธีถวายทาน และหมวดปณิธานว่าด้วยพิธีเบ็ดเตล็ด และเป็นเส้นทางที่นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้หลักธรรมกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผลการวิจัยดังกล่าวสามารถอธิบายได้ว่าในเมืองหลัก 15 จังหวัด มีวัดท่องเที่ยววิถีพุทธเส้นทางสายประเพณีวัฒนธรรม ที่มีความโดดเด่นหลายวัด กระจายทั่วทุกภาค ซึ่งพิธีกรรมเหล่านี้ถูกยึดถือปฏิบัติและปรับปรุงเปลี่ยนแปลง และกลายมาเป็นประเพณีและวัฒนธรรมตามยุคสมัยและสังคมแต่ละท้องถิ่น สอดคล้องกับผลการวิจัย (Sroisri et al., 2022) ที่พบรูปแบบของการเป็นวัดที่เน้นส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ประเภทชมงานด้านภูมิสถาปัตยกรรมทางพระพุทธศาสนา พุทธศิลปะ ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช พิพิธภัณฑ์ และทำบุญถวายสังฆทาน ไหว้พระขอพร

4.ฐานข้อมูลสายสถานปฏิบัติธรรม จากการศึกษาเส้นทางท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด ผลการศึกษาพบว่าสายปฏิบัติธรรม เป็นเส้นทางที่มุ่งเน้นเรื่องการเรียนรู้หลักการดำเนินชีวิต และให้เรียนรู้ทุกข์และวิธีการดับทุกข์ ให้พ้นจากอวิชชา (ความไม่รู้ความจริงในธรรมชาติ) อันเป็นเหตุให้เกิดทุกข์จากกิเลสทั้งปวง คือ ความโลภ ความโกรธ ความหลง ผลการวิจัยดังกล่าวสามารถอธิบายได้ว่า เป็นเพราะเส้นทางปฏิบัติธรรมมีสถานปฏิบัติธรรมจำนวน 3 แนวทางหลัก ๆ คือ 1. แนวอานาปานสติ / พุทโธ 2. แนวสติปัฏฐาน 4 (พองยุบ) 3. แนว รูปนาม/ เคลื่อนไหว กระจัดกระจายอยู่ในวัดตามภาคต่าง ๆ ซึ่งสถานปฏิบัติธรรมเหล่านั้นมีกิจกรรมการปฏิบัติธรรมตามแนวคัมภีร์พระพุทธศาสนาเหมาะสำหรับการฝึกและพัฒนาจิต นอกจากนี้สถานปฏิบัติธรรมยังมีความพร้อมทั้งพระวิปัสสนาจารย์ รวมทั้งที่พักสำหรับผู้สนใจเข้าปฏิบัติธรรม สอดคล้องกับผลการวิจัย (Anarato et al., 2020) ที่พบว่า การท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่าในภาคตะวันออก เฉียงเหนือในปัจจุบัน เป็นทางเลือกหนึ่งของนักท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพราะพระสงฆ์สายวัดป่ามีปฏิปทาน่าเลื่อมใสจนเป็นที่เคารพศรัทธาของประชาชนทั่วไป จึงเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงพุทธที่ทรงคุณค่า และเป็นแรงดึงดูดความสนใจให้ประชาชนเดินทางเข้าถวายสักการะแก่พระสงฆ์สายวัดป่า และสอดคล้องกับผลการวิจัย (Lalong et al., 2022) ที่พบว่านักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวตามเส้นทางท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัดจะให้นักท่องเที่ยวได้รับคุณค่าทั้งด้านรูปธรรมหรือมิติเชิงสันตนาการและคุณค่าด้านนามธรรมหรือมิติเชิงจิตวิญญาณ

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากการวิจัยทำให้เกิดองค์ความรู้ จากการพัฒนารฐานข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด ด้วย I D B MODEL = I (information) D (database) B (benefit) ดังแผนภาพ

I D B MODEL

แผนภูมิที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย “พัฒนาฐานข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด”

(I D B Model = I: Information, D: Database, B: Benefit)

จากแผนภูมิที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย “พัฒนาฐานข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด” (I D B: MODEL= I (information D (database) B (benefit)) อธิบายได้ว่า

สารสนเทศข้อมูลวัดท่องเที่ยวและสถานปฏิบัติธรรม (I1=Information1) ประกอบด้วยข้อมูลสำคัญ 3 ส่วน 9 สารสนเทศ ได้แก่ (1) ท่าเลที่ตั้ง การติดต่อ ประวัติความเป็นมา (2) สถานที่ท่องเที่ยวภายในวัด กิจกรรม และคุณค่าทางด้านพระพุทธศาสนา (3) สิ่งอำนวยความสะดวก สถานที่ที่น่าสนใจอื่น ๆ และการเดินทาง สารสนเทศทั้ง 9 นั้นสามารถบูรณาการร่วมกับองค์ประกอบการท่องเที่ยว (5A) (I2=Information2) คือ 1. สิ่งดึงดูดใจ (attraction) 2. การเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว (accessibility) 3. การบริการที่พัก (accommodation) 4. กิจกรรมการท่องเที่ยว (activities) 5. สิ่งอำนวยความสะดวก (amenities) ก่อให้เกิดนวัตกรรมฐานข้อมูลสารสนเทศแบบใหม่ (I3=Information 3) ซึ่งประกอบด้วยด้วยองค์ประกอบสำคัญ คือ 1. ความใหม่ (Newness) 2. ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ (Economic benefits) 3.

การใช้ความรู้และความคิดอย่างสร้างสรรค์ (Knowledge and creativity idea) เกิดฐานข้อมูลเส้นทางการท่องเที่ยววิถีพุทธ (I4= Information 4) ซึ่งก่อให้เกิดการท่องเที่ยววิถีพุทธรูปแบบใหม่ การบูรณาการร่วมกันของสารสนเทศทั้ง 4 (I1=Information1– I4= Information 4) ทำให้ได้ฐานข้อมูล คือ ฐานข้อมูลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด (D= database) เกิดการท่องเที่ยววิถีพุทธรูปแบบใหม่ ก่อให้เกิดประโยชน์ B (benefit) ด้านต่าง ๆ

สรุป

การวิจัยเพื่อพัฒนาฐานข้อมูลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด ประกอบด้วยวัดท่องเที่ยว 15 แห่งและสถานปฏิบัติธรรม 15 แห่ง ได้ออกแบบเครื่องมือวิจัยเพื่อรวบรวมข้อมูลใน 3 ประเด็นหลัก 9 สารสนเทศ และจัดกลุ่มเส้นทางตามลักษณะเด่นและความสนใจที่คล้ายคลึงกันออกเป็น 4 เส้นทางท่องเที่ยวเพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวทั่วโลกที่นิยมใช้ข้อมูลสารสนเทศในสื่อสังคมต่างๆ ในการค้นหาข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเพื่อประกอบการตัดสินใจเลือกสถานที่ท่องเที่ยว และเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างมีคุณภาพและได้มาตรฐาน ฐานข้อมูลของการท่องเที่ยวที่ตอบโจทย์ความต้องการและความคาดหวังของผู้ใช้บริการจากทั่วโลกจะช่วยขยายฐานการตลาดด้านการท่องเที่ยววิถีพุทธ และเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันในระดับภูมิภาคและระดับโลก ก่อให้เกิดรายได้มวลรวมที่มีผลต่อเศรษฐกิจประเทศ ใน 4 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านการนำรายได้สู่ท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

จากผลการวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบที่เป็นองค์ความรู้ที่สำคัญระบบฐานข้อมูลสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ประโยชน์ จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1) ผู้บริหารหรือดูแลวัดเหล่านี้ควรนำฐานข้อมูลที่ได้จากการวิจัยนี้ไปพัฒนาเพื่อสร้างรูปแบบการประชาสัมพันธ์วัดที่เชื่อมโยงกับเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างครบวงจร ที่แสดงถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมา ลักษณะเด่นที่เป็นสิ่งที่น่าสนใจ ตลอดจนวิถีชีวิตชุมชนโดยรอบ แหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงตามเส้นทางท่องเที่ยวเป็นต้น เพื่อเป็นข้อมูลให้นักท่องเที่ยวได้ตัดสินใจเลือกที่จะมาท่องเที่ยว ข้อมูลประชาสัมพันธ์ควรมีทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศอีกอย่างน้อย 1 ภาษา

2) หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวควรนำฐานข้อมูลนี้เผยแพร่ในช่องทางการติดต่อสื่อสารผ่านทางแพลตฟอร์มต่างๆ เช่น Google Maps

Website YouTube Review ซึ่งจะต้องเป็นข้อมูลที่ทันสมัยเป็น real time และนักท่องเที่ยวสามารถติดต่อกลับยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อสอบถามข้อมูลรายละเอียดของแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก

3) หน่วยงานทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลพระพุทธศาสนา การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตลอดจนการบริหารส่วนท้องถิ่นควรนำระบบฐานข้อมูลมาช่วยในการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพวัดท่องเที่ยวและสถานปฏิบัติธรรมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานสากล ประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมสำคัญประจำปี แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจใกล้เคียงในเส้นทางเดียวกันเพื่อให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศได้รับความเพลิดเพลิน สนุกสนาน และได้ศึกษาเรียนรู้พระพุทธศาสนาในบริบทด้านวัฒนธรรม สังคมประเพณี ภูมิปัญญาของพระอริยบุคคล หลักคำสอนในศาสนาและการปฏิบัติจิตภาวนา

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบองค์ความรู้ที่สำคัญ คือระบบฐานข้อมูลสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการวิจัยครั้งต่อไป จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1) ควรมีการวิจัยเพื่อสร้างระบบฐานข้อมูลของวัดต่างๆ ในเมืองหลักทุกจังหวัดที่สามารถพัฒนาศักยภาพให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวตามมาตรฐานสากล เป็นการขยายแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธในอนาคต

2) การท่องเที่ยววิถีพุทธสายปฏิบัติธรรมนับเป็นจุดแข็งของการท่องเที่ยวในเมืองหลักอื่นๆ จึงควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนาระบบฐานข้อมูลของสถานปฏิบัติธรรมให้ครบถ้วนสมบูรณ์รวบรวมประวัติพระอาจารย์สายปฏิบัติธรรมและแนวทางการปฏิบัติสายต่างๆ ที่มีในประเทศไทย

3) ควรมีการวิจัยเพื่อสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวแบบแพ็คเกจที่รวมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลักอื่นๆ เข้าไว้กับแหล่งท่องเที่ยวแบบอื่นๆ เพื่อเพิ่มมูลค่าทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านการนำรายได้สู่ท้องถิ่นซึ่งการท่องเที่ยววิถีพุทธจะมีบทบาทสำคัญในการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในอนาคตประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย

References

- Affinity Co., Ltd., (2016). *Tourism development direction project of Thailand in 10 years*. Office of Tourism and Sports Economy Ministry of Tourism and Sports.
- Akrangkun, S. (2008). *Tourist behavior*. Klang Nana Wittaya.
- Anarato, P. N., Sirisutaphorn, P., & Gambhīrapañño, P. V. (2020). The form of Buddhist Tourism of Monk the forest Temples in the Northeastern Part of Thailand. *Dhammathas Academic Journal*, 20(2) 35–46.
- Apakaro, P. S. et al., (2012). *Development of Buddhist Tourism Management Models and Processes in Thailand*[Research Report, TRF.].
- Bank of Thailand. (October 12, 2021). *Tourism at a crossroad: the future of the Thai tourism sector. How to continue walking in the sky after rain*. https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/articles/Pages/Article_18Aug2021.aspx.
- Chairat, P. (2004). *Innovation management for executives*. Corporate Image Promotion National Innovation Agency.
- Chaitavorn, P. C., Bunnakornkul, W., & Koomkrong, V. (2022). Guideline of development Watparattaphum Songkla Province to be vipassana meditation center. *Journal of Multidisciplinary in Humanities and Social Sciences*, 5(1), 352–363.
- Chanchai, A. (2010). Innovation: Meaning, Types and Importance of Entrepreneurship, *Business Administration Journal*, 33(128).
- Chinsiraprapha, A. (2021). The impact of Covid 19 on the tourism economy in the eastern region. *Journal of Industrial Business Administration*, 3(2), 1–4.
- Damnoen, P. S. (2021). The development of student characteristics in according to the Nawaluk framework of the Buddhist integration of Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College. *Asia Pacific Journal of Religions and Cultures*, 5(2), 126–135.
- Lalong, P. T., Wongshookaew, B., Aunchaoban, W., Worawongpisitkul, K., & Thongprayoon, P. (2022). The Development of 55 Thailand Sub-Provinces Database for Smart Buddhist Tourism. *Journal of Arts Management*, 6(1), 252–267.
- Lanwong, A., Juntapoon, P. P., & Punnawa, P. P. (2022). Buddhist arts: Historical, development and influences on people's living in the North – Eastern region. *Journal of Arts Management*, 6(2), 728–746.

- Matichon Online. (March 7, 2021). *TAT leverages 7 Go Local Scriptures to invade the second half of 2018, extending the first 4 months of 55 secondary cities, raking in 80 billion baht*. Matichon Online. https://www.matichon.co.th/publicize/news_1018615.
- Ministry of Tourism and Sports. (2022). *(Draft) National Tourism Development Plan (2023–2027)*. National Tourism Policy Committee Ministry of Tourism and Sports.
- National Innovation Agency. (2006). *Innovation dynamics*. Ministry of Science and Technology.
- Phasakul, L. (2012). *Tourist behavior*. Chulalongkorn University.
- Pike, S. (2008). *Destination marketing: An integrated marketing communication approach*. Butterworth–Heinemann.
- Poommanee, T. (2013). *Tourism industry*. Ramkhamhaeng University.
- Simphatanawong, D., & Inthongpan, P. (2022). Buddhist tourism management model along the Pa Udom Somphon Temple Sakon Nakhon Province. *Journal of Buddhist Social Sciences and Anthropology*, 7(3), 287–301.
- Sirindhormmethi, P. S. et al. (2017). *Developing the mind and wisdom of Sai Wat Pa to promote Buddhist tourism in the Northeast*. Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Sroisri, P. T., Sukhuprakarn, S., & Namsena, S. (2022). Landscape architecture of temples promoting Buddhist tourism in Phetchabun Province. *Mahachula Academic Journal*, 5(4), 25–33.
- Sukhothai Thammathirat Open University. (2005). *Service psychology*. Sukhothai Thammathirat Open University.
- Tan, C. C., & Damnoen, P. S. (2020). Buddhist Noble Eightfold Path approach in the study of consumer and organizational behaviors. *Journal of MCU Peace Studies*, 8(1), 1–20.
- Warakulwit, S. (2008). *Tourism industry orientation*. Samlada.
- World Tourism Organization. (2011). *UNWTO annual report 2011*. World Tourism Organization.